

gali. Takov človek ne vé celó nič, kako moramo s konji potrpljenje imeti pri poduku in vajah. Videl sem, kako so žebeta morala dolgo in trdno delati, zatem naglo zobati krmo, in predno je prebavljanje pričelo, bila so zopet vprežena. Kdo se bode tukaj čudil, ako uboge živali kóliko dobijo? Zopet drugod sem opazoval, kako so konji prehladno vodo pili, a zatem bili v hlev postavljeni, da se jih je vnetica morala lotiti.

Žebeta na težavno delo siliti podobno je, otroke v fabrike delat goniti. Sedaj so slednje uravnali po postavah. Dobro bilo bi tudi, ko bi zabranjeno bilo, žebeta pred četrtem letom napregati. Živini bi se prizaneslo z mnogim trpljenjem in konjerejstvo bi znatno napredovalo. Veliko bolezni, deloma znotranjih, če niso podedovane, prihaja od pretežkega in preranega naprejanja. Fabriški delavci dobijo največ posebnih bolezni v fabrikah. Podobne učinke nareja pri konjih lakomnost, neumnost in surovost ljudi.

Zatorej je velike važnosti, žebetom določevati pravi čas, kedaj so dovolj močna za vpreganje tako, da jim ne škoduje. Povprek moremo reči, da kaže žebe tedaj napreči, kedar je zadosti dorastlo, torej navadno po dogotovljenem petem letu. To je najboljša, najbolj gotova pot mogoče popolnega, izvrstnega konja vzrediti. Taki konji ostanejo, se vé, če kaka nesreča vmes ne pride, krepki in zdravi do pozne starosti, med tem, ko prerano vpreženi tudi zgodaj oslabijo.

Tako kažejo vspehi, katerim pa draga klaja precej na vrednosti vzame. Pet let žebe rediti, pa sicer nič haska od njega imeti, to je precej drago, tudi ondi, kjer cena krmi ni previsoka. Žebe mora torej uže veliko vredno biti, ako hočemo, da nam krmo povrne. To velja o konjih izvrstnega, žlahtnega plemena, če je za-nje kupcev dovolj, torej zlasti o konjih za ježo in v razkošne svrhe.

Drugače je pri konjih manjše vrednosti, za katere kupci ne ponujajo velikih svot. Tukaj kaže žebeta že v četrtem, vendar ne pred 3¹/₂ letom napregati, zlasti za opravila na kmetijah, se vé opazno, nikoli preveč, nikdar tako, da bi konj moral rabiti vso svojo moč, ampak polagoma, zmiraj več, do polovice ali tri četrтинke. Tako vsaj nekaj stroškov za krmo odslužijo in se lepo urijo in v delovanji vadijo. Konji bodo tako bolj zdravi in lepše rastli, ako jim se obilno še polaga. Iz tega vzroka tudi žlahna žebeta kaže lahko napregati in od četrtega leta naprej jim lahke jezdece na hrbet posajati. Vendar jezdariti jih ne smejo nikoli dajati do utrujenja.

Program

o delitvi premij v denarji in priznanskih diplom za kobile in žebice, katera se bode vršila na Kranjskem leta 1886.

Na Kranjskem se bode za leto 1886. vršila delitev državnih premij v srebrnih svetinjah, kakor tudi delitev priznanskih diplom: a) za kobile z žrebetom, b) za mlade, to je, 3- do 4letne kobile, c) za 1- in 2letne žebice v naslednjih petih konkurznih postajah, ki so imenovane spodaj:

V Radovljici za politični okraj: Radovljica 1. dné septembra;

v Kranji za politična okraja: Kranj in Kamnik 2. dné septembra;

v Ribnici za politični okraj: Kočevje 4. dné septembra;

na Vrhniki za politične okraje: Litija, ljubljanska okolica, Logatec, Postojina in mesto Ljubljana 6. dné septembra;

v Št. Jarneji za politične okraje: Krško, Rudolfovo in Črnomelj 9. dné septembra.

V vsaki konkurzni postaji se začne delitev premij imenovane dni ob 9. uri dopoldne.

Za delitev premij veljajo sledeče uredbe, uravnane po pravilih, v tem oziru veljavnih, s privolitvijo c. kr. ministerstva za poljedelstvo z ozirom na posebne razmere te dežele.

Kobilam z žrebetom, mladim kobilam in žrebicam, ki smejo za premije prositi, delilo se bode v vsaki konkurzni postaji od premijske komisije:

a) kobilam z žrebetom, ki še sesa, eno darilo po 40 gold., eno darilo po 25 gold., v Kranji in v Radovljici eno darilo, v ostalih konkurznih postajah dve darila po 20 gold., in naposled po vseh postajah po eno darilo po 15 gold., potem 2 srebrni svetinji;

b) mladim kobilam eno darilo po 30 gold., eno darilo po 20 gold., eno darilo po 15 gold., potem dve srebrni svetinji;

c) mladim kobilam v Št. Jarneji štiri darila po 10 gold. in dve srebrni svetinji, v vseh drugih postajah po tri darila v znesku 10 gold. in dve srebrni svetinji.

Skupaj 1045 gold. in 30 srebrnih svetinj.

Posestniki triletnih za pleme sposobnih žebcev se pozivajo, naj jih o priliki premiranja pripeljejo pred komisijo v ta namen, da se popišejo, ker bi se utegnili pozneje kupiti.

Premijska komisija ima tudi pravico, vis. c. kr. ministerstvu za poljedelstvo nasvetovati dopuščene privatne žebce za podporo.

Vsak, kateremu se je za izrejenega konja prisodila premija, mora podpisati reverz, v katerem se zaveže, da tega konja po delitvi premij obdrži še eno leto, in da povrne prejeto premijo v denarjih brez vsakega ugovora, če ne bi ostal pri tem mož-beseda.

Od c. kr. deželne vlade za Kranjsko
v Ljubljani 1. dné junija 1886.

C. kr. deželni predsednik:

Baron Winkler s. r.

Natoroznanske stvari.

Rabarbara; Rheum.

Ta koristna rastlina je, kolikor je meni znano, v naši mili domovini še toliko kot popolno nepoznana tujka. Rabarbara prišteva se med kolenčaste steblovce. Ob koreničnem vratu razvija na krepkih, mesnato-sočnih pecljih široko in veliko perje, ki je onemu od lepja zeló podobno; le na obeh stranéh je gladko in temnozeleno med tem, ko je lepijevo belkasto-sivo in nekako kosmato. Rabarbarine korenine, katere rabijo se tudi v zdravilstvu in se morejo dobro prodati, so zeló vstrajne; surove so nekoliko nagrbane in po barvi rujavo-rumene. Prava domovina njena je Azija; iz Kitaja, Tibeta in Napela prenešena bila je o svojem času tudi v Evropi, kjer se na Francoskem, Angleškem, Nemškem in tudi v Avstriji zavoljo zdravilnih korenin in užitnih pecljev njenih goji; peclji njeni dajó na prav lahak način pripravljeni za staro in mlado jako okusno, lahko prebavljivo in zdravo jed ali prikuho. Brez te koristne rast-

line, katero so ljudje uže pred več nego 270 leti po bližje spoznali, bi ne smela nobena hiša biti.

Izgojevanje rabarbare je prav lahko in priprosto; ne zahteva nobenega posebnega truda in težave, a se dotičniku tudi na malem prostoru prav dobro in obilno splačuje. Globoka, krepka, nekoliko bolj vlažna nego suha zemlja rabarbari najbolje ugaja. Da se posebno krepki in okusni ter po 40 do 60 centimetrov dolgi peclji, ki v obsežku od 18 do 20 centimetrov merijo, izgojé, zahteva rabarbara poleg dobre in globoko pre-rahljane zemlje tudi še gorke, zavetne in brezsenčuate lege. Nekoliko rabarbarinih sadik posajenih na primer-nih krajih v prihišnem (zelenjadnem) vrtu nudi gospo-dinji med pomladjo in poletjem priliko, da more družini svoji za spremembo različnih in okusnih prekuh priprav-ljati in dajati.

Pregosti nasad rabarbari nikakor ne ugaja; rastlina od rastline naj bode 1 do 1¼ metra druga od druge oddaljena. Vsako pomlad mora se okolo rabarbarineh rastlin primerna množina dobrega in mastnega gnoja podkopati, sicer bili bi listni peclji od leta do leta šib-keji, bolj pusti in vitrasti ter tudi slaběji gledé okusa svojega. Ko se je rabarbara uže dobro ukoreninila, prične razvijati obilnih nastavkov za visoka cvetna ste-bla; ti nastavki morajo se prec sproti skrbno in popolno z ostrim nožem pri polti odstranjevati, ker bi sicer, če bi se rasti pustili, celo rastlino gledé razvoja njenega zeló oslabili.

Ako rabarbari v prvem letu nasada njenega privo-ščimo zadosta potrebne vlage, jo pozneje pošteno gojimo in ji pravilno gnojimo ter cvetne nastavke sproti od-stranjujemo, nam bode taista skoz celih 20 let sporedno dajala in rodila obilo okusnih pecljev za zdravo hrano. Najdebelejše listne peclje daje rabarbara nekaterih no-vejših vrst, kakor: „Linnaeus“, „Prima Donna“, „John-stons“ in „St. Martins“. Najbolj razširjene in tudi naj-priljubljenejše so pa dan današnji sledeče starejše ra-barbarine sorte: „Queen Victoria“ in „Rayal Albert“, dalje „Freetons scarlet“ in „Marshals early scarlet“; zadnje imenovani vrsti ali sorti dajete bolj tanke peclje, kateri so pa po koži in mesu svojem lepo rudeči in so zavoljo neke prijetno-milobne in hladilne kisline, ki jo v sebi hranijo, tudi jako okusni.

Ob pomladi moremo rabarbaro tudi nekoliko prisi-liti, da nam preje okusnih pecljev razvije in donese. To dosežemo pa s tem, da posamezne rastline ali pa tudi cele vrste s zadosta dolgimi, širokimi in visokimi zabojčki pokrijemo ter te zabojčke potem z gorkim konjskim gnojem od vseh strani primerno obdano in po-krijemo. Listni peclji se pod tem z gnojem obloženimi zabojčki prav hitro razvijajo in brzo rastó; ob enem postanejo tudi lepo rumenkasto-bledi, so izredno-mehki, a po okusu pa jako fini.

Kako da se rabarbarini peclji v okusno in zdravo jed priredijo, znan mi je le en sam način, katerega sem izvedel leta 1868. od pokojnega župnika gospoda Lovro Pintarja na Breznici, slovečega in učenega sad-jerejca, kateri bil je takrat tudi deželni in državni po-slanec. Je pa sledeči: „Doraščeno in popolnoma razvito perje se s peclji vred z ostrim nožem tikoma ob kore-ničnem vratu poreže; perje se potem ob zgornjem koncu peclja popolnoma odstrani in živini ali pa prešičem po-klade, a peclji sami se pa na kratke (3 do 4 centime-tre dolge) kosce zrežejo in potem v vodi do čistega operejo ter na cedilu ali pa na situ ocedé. Ti kosci denejo se potem v zadosta velik pisker kroga, da par trenutkov povró; ko se pa koščeki v kropu prezati prično, vlije in strese se vse skupaj polagoma v čisto rešeto ali pa zadosta veliko cedilo, da se krop odcedi in popolnoma odteče. Tako kuhani koščeki rabarbarinih

pecljev denejo se potem v pripravno skledo, se potre-sejo dobro z zdrobljenim sladkorom in poštopajo ne-koliko z zmletim cimetom. Vse to polije se potem še nekoliko z dobrim vinom ter se na lahko premeša in okusna jed je zgotovljena.

Vsa ta procedura, da so bili rabarbarini peclji še na vrtu (ako bil je krop pripravljen) in tudi uže na mizi, ne traja še celi četrť ure ne.

Opomniti mi je le še to, da se morejo in smejo rabarbarini peclji med letom raz rastline tolikokrat po-rezati, kolikorkrat so se na njih s perjem vred bili po-polnoma razvili in dorastli.

Prav zeló me bode veselilo, ako sem s temi svojimi vrsticami mogel tudi kakemu vrlemu naprednjaku med priprostim ljudstvom na deželi kaj koristnega vetovati; uže samo s tem bil bi moj pošteni namen tudi popolno dosežen.

M. Rant.

Šolske stvari.

Kaj naj bi se v naši domovini pri ljudskem šolstvu sploh koristno in praktično spre-menilo?

(Dalje.)

3. Mir, edinost in sloga med šolskimi občinci in učiteljstvom je brezpogojno potrebna reč, ako hočemo tudi pri poduku v šoli koristnega in zaželjenega na-predka pričakovati. Tudi v tem obziru nismo s šolsko upravo tam, kjer bi prav za prav biti morali. V poja-snilo samo nekaj malega. Krajnim šolskim svetom je med drugim osobito tudi zato skrbeti, da se ohranijo šolska poslopja vedno v dobrem stanu, da so šolske sobe s potrebno in praktično opravo preskrbljene, ter da šole vse potrebne postavno predpisane učne pripomočke do-be. Soodgovornost za vse to naklada se pa po drugi strani tudi učiteljem šolskim voditeljem, kar je pa za taiste jako kočljiva stvar. Ako učitelj svoje dolžnosti gledé poduka v šoli, šolskega reda in discipline strogo v smislu postave vestno spolnuje, se uže samo s tem roditeljem, osobito unemarnem, dostakratov hudo zameri, če je pa tu in tam še primoran tudi gledé popravil na šolskem poslopji, gledé naprave potrebne šolske oprave in pre-skrbitve še pomanjkujočih, postavno predpisanih učnih pripomočkov pri krajnem šolskem svetu moledovati, pride pogostoma v splošno nasprotje z celo šolsko ob-čino, kar potem na vse strani prav bitko občuti. — Popreje mirno, zadovoljno življenje in splošna sloga spremeni se v črtenje, sovraštvo, klubovanje, neslogo in upor, kar je neobhodna posledica in vir zavratnim in lažnjivim tožoom ter drugim zlobnim napadom od strani take šolske občine na vestnega spolnjevalca dolžnosti svojih v težavnem poklicu. Takih nepridiprav slučajev se po mili domovini pod sedanjo šolsko upravo menda v nobenem šolskem okraju ne manjka. — Žalostno, a istinito! Se ve da, ko bili bi vsi krajni šolski sveti po deželi zgolj iz pravih za šolo resnično vnetih mož sestav-ljeni, bilo bi v tem obziru vse drugače, nego je tako.

Tudi ta ravno omenjena „nepridiprav“ zadeva dá se prav lahko in hitro odstraniti in popolno odpraviti. Kedar gosp. c. kr. okrajni šolski nadzornik šole svojega okraja nadzoruje, naj se med drugim tudi še o tem pre-priča, kar se pri šoli gledé predpisanih učnih pripomoč-kov, šolske oprave in družega pomanjkljivega nahaja; vse to naj si zabilježi ter c. kr. okrajnemu šolskemu svetu naznani. Ta naj pa potem vnemarne krajne šolske